

**ECONOMIE ȘI POLITICĂ
RURAL-ĂGRARĂ**

Cărți publicate de autorii volumului

- A.Lup: *Irigațiile în agricultura României* (352 p). Ed.Agris, București, 1997.
- A.Lup, Camelia Apetroaie: *Economia și gestiunea exploatației agricole* (360 p). Ed.Europolis, Constanța, 1997.
- I.Bulică, A.Lup: *Stațiunea de Cercetări pentru Culturi Irigate „DOBROGEA”, 65 de ani în serviciul agriculturii Dobrogei* (147 p). Ed. Agris, București, 1998.
- A.Lup, Camelia Apetroaie: *Tehnologii și management în agricultură* (351 p). Ed.Europolis, Constanța, 2000.
- Ctin.Chirilă, A.Lup: *Cerealele în România și în lume* (274 p). Ed. Mondograf, Constanța, 2000.
- A.Lup: *Dobrogea agricolă, de la legendă la ...globalizare* (926 p). Ed. Ex Ponto, Constanța, 2003. Lucrare distinsă cu premiul *Ion Ionescu de la Brad* al Academiei Române, 2005.
- A.Lup: *Introducere în economia și politica rural-agrară* (872 p). Ed. Ex Ponto, Constanța, 2007.
- A.Lup, Ctin.Chirilă, Camelia Apetroaie: *Management agricol și agroalimentar*. (560 p). Ex Ponto, Constanța, 2008.
- Ctin.Chirilă, Liliana Miron: *Managementul economic al resurselor agriculturii și dezvoltarea rural-agrară în România* (323 p). Ed. Universitară București, 2010.

Prof.univ.dr.ing. Aurel Lup

- Profesor la Facultatea de Științe ale Naturii și Științe Agricole a Universității „*OVIDIUS*” din Constanța, pentru disciplinele Economie rurală și Management în agricultură.
- Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România.
- Autor sau prim-autor a unui număr de 10 cărți și a peste 170 articole publicate în reviste de specialitate.
- Laureat al Premiului *Ion Ionescu de la Brad* al Academiei Române.
- Membru al Comisiei Prezidențiale pentru Politici Publice și Dezvoltare a Agriculturii în România (2009-2011).
- Expert al Comisiei parlamentare de anchetă privind situația sistemelor de irigații, precum și a altor sectoare de îmbunătățiri funciare (2009).

Dr. ec. Constantin Chirilă

- Doctor în Economie Agrară.
- Lector asociat la Facultatea de Științe ale Naturii și Științe Agricole a Universității „*OVIDIUS*” din Constanța, pentru disciplina Economie și Politică Rurală.
- Președinte, vicepreședinte, expert în probleme de management economic și contabil al mai multor instituții și organisme de diferite profile pe plan național sau local.
- Autor sau coautor al unui număr de patru cărți și a numeroase articole publicate în reviste de specialitate.
- Deputat în Parlamentul României, membru al Comisiei pentru agricultură.
- Membru al Comisiei parlamentare de anchetă privind situația sistemelor de irigații, precum și a altor sectoare de îmbunătățiri funciare (2009).

Prof.univ.dr.ing. AUREL LUP Dr.ec. CONSTANTIN CHIRILĂ

ECONOMIE ȘI POLITICĂ RURAL-AGRARĂ

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2011

Tehnoredactare computerizată: Aneta Ionescu
Coperta: Aurel Lup și Angelica Mălăescu

Copyright © 2011
Editura Universitară
Director: Drd. Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE DIN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LUP, AUREL

Economie și politică rural-agrară / Aurel Lup,
Constantin Chirilă. - București : Editura Universitară, 2011
Bibliogr.
ISBN 978-606-591-284-7

I. Chirilă, Constantin

338.2:63
338.43

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate autorului.

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27,
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-606-591-284-7

DOI: 10.5682/9786065912847

Cuprins

	<u>Pag.</u>
Introducere	13
Capitolul I. OBIECTUL DISCIPLINEI. FUNCȚII, METODĂ, LEGĂTURA CU ALTE ȘIINȚE	15
1.1. Introducere, delimitări, definiții	15
1.1.1. Economie politică-economie agrară-economie rurală	15
1.1.2. Obiectul disciplinei de economie și politică rurală	18
1.1.3. Obiectivele de studiu ale disciplinei de economie politică rurală	22
1.1.4. Funcțiile disciplinei de economie politică rurală	25
1.1.5. Economia agrară și politica rurală	27
1.1.6. Metoda de studiu și legătura cu alte științe	30
Capitolul II. EVOLUȚIA ÎN TIMP A GÂNDIRII ECONOMICE AGRARE	33
2.1. Repere istorice pe plan mondial	33
2.2. Curente actuale de gândire economică	37
2.3. Evoluția gândirii economice agrare în România	38
2.3.1. Precursori ai gândirii economice agrare românești	38
2.3.2. Gândirea economică agrară în prima jumătate a secolului XX	48
2.3.3. Gândirea economică agrară în epoca totalitarismului: 1950-1989	63
2.3.4. Tranziția la economia de piață și integrarea europeană	72
Capitolul III. AGRICULTURA. FUNCȚII, ROL ȘI LOC ÎN ECONOMIE	77
3.1. Importanța agriculturii în economie și societate	77
3.2. Definiții. Caracteristici tehnice și economice	79
3.2.1. Etimologie, definiții	79
3.2.2. Caracteristicile agriculturii ca activitate economică producătoare de bunuri materiale vitale pentru specia umană	80
3.3. Funcțiile, rolul și locul agriculturii în economia națională	85
3.3.1. Funcția alimentară	86
3.3.2. Furnizoare de materii prime pentru industrie	94
3.3.3. Transfer de venit	94
3.3.4. Piață de desfacere pentru mașini, echipamente și inputuri agricole	95

3.3.5. Ofertantă de forță de muncă	95
3.3.6. Sursă de devize și factor de echilibru în balanța comercială externă	95
3.3.7. Factor important în politica de protecție a mediului	96
3.4. Relațiile agriculturii cu celelalte ramuri ale economiei	96
3.5. Rolul și locul agriculturii în economia națională	98
3.6. Organizarea structurală a agriculturii	101
3.6.1. Structura de ramură de producție	102
3.6.2. Structura tipologică a unităților de producție	103
3.6.3. Structura organizațională ierarhică și administrativ-teritorială	103
Capitolul IV. RESURSA FUNCİARĂ. ÎNTINDERE, CALITATE, UTILIZARE	109
4.1. Definirea și caracterizarea pământului ca principală componentă a capitalului în agricultură	109
4.2. Fondul funciar și fondul funciar agricol	110
4.3. Fertilitatea și calitatea terenurilor agricole	111
4.3.1. Fertilitatea. Definiție și clasificare	111
4.3.2. Evaluarea calitativă a terenurilor. Bonitarea solurilor	113
4.3.3. Solurile României	115
4.4. Fertilitatea solurilor și progresul tehnologic	116
4.5. Renta funciară	118
4.5.1. Renta funciară, definiții și clasificări	118
4.5.2. Renta diferențială ricardiană (Renta diferențială I)	119
4.6. Renta diferențială, arenda și piața funciară	120
4.6.1. Valoarea și prețul pământului. Tehnici de calcul	120
4.6.2. Piața funciară. Repere actuale	123
4.7. Cadastrul funciar	125
4.8. Îmbunătățiri funciare	126
4.8.1. Îmbunătățiri funciare în România	126
4.8.2. Amenajări pentru irigații în lume	128
4.9. Spațiul agricol și spațiul agricol cultivat la nivel planetar	129
4.10. Repartiția teritorială și zonarea producției agricole	130
4.10.1. Repartiția teritorială a producției agricole și evoluția conceptului de zonare	130
4.10.2. Zonarea producției agricole	132
4.10.3. Ecosistemele agricole - agroecosistemele	134
Capitolul V. CAPITALUL TEHNIC AL AGRICULTURII	137
5.1. Definiții, clasificări	137
5.2. Echiparea tehnică în ramura producției vegetale	140

5.2.1. Evoluția istorică a parcului de tractoare și mașini agricole în România	140
5.2.2. Evoluția parcului de tractoare și mașini agricole în perioada agriculturii socialiste	141
5.2.3. Gradul actual de echipare cu tractoare și mașini agricole	143
5.2.4. Probleme ale dimensionării parcului de tractoare și mașini agricole	146
5.2.5. Mecanizarea în ramura creșterii animalelor	139
5.2.6. Consecințele introducerii mașinismului asupra agriculturii, economiei, agricultorilor și a vieții rurale	148
5.3. Investițiile în agricultură. Eficiența economică a capitalului fix	150
5.3.1. Definiții, clasificări	150
5.3.2. Caracteristici și criterii de orientare a investițiilor în agricultură	151
5.3.3. Indicatori de eficiență economică a investițiilor în agricultură	152
5.4. Șeptelul viu	154
5.4.1. Importanță, caracteristici	154
5.4.2. Evoluția numărului și densității șeptelului în România în perioada 1938-2009	156
5.5. Adăposturile pentru animale	157
5.6. Plantațiile de pomi și viță de vie	157
5.7. Îmbunătățirile funciare	158
5.8. Capitalul circulant	159
Capitolul VI. MUNCA ÎN SISTEMUL RESURSELOR AGRICULTURII	163
6.1. Privire generală asupra muncii vii ca resursă economică	163
6.2. Caracteristici și particularități ale muncii în agricultură	166
6.2.1. Particularități ale muncii ca resursă economică	166
6.2.2. Caracteristicile specifice muncii în agricultură	166
6.3. Tendințe pe termen lung în evoluția forței de muncă din agricultură	170
6.3.1. Evoluțiile la nivel mondial	170
6.3.2. Evoluția pe termen lung a populației ocupate în agricultură în România	172
6.4. Evoluții și probleme actuale ale muncii în agricultură	172
6.4.1. Caracterizare socio-umană	172
6.4.2. Locul activităților din agricultură în structura populației ocupate în contextul integrării europene	179
6.5. Repartiția teritorială și statutul socio-profesional al populației active	181
6.6. Productivitatea muncii în agricultură	182
6.6.1. Definiții și caracteristici generale	182
6.6.2. Metode de calcul și de exprimare a productivității muncii în agricultură	185

6.6.3. Unități (metode) de exprimare a productivității muncii în agricultură	186
6.6.4. Caracteristicile productivității muncii în agricultură și factorii care o influențează	186
6.6.5. Înzestrarea cu resurse a forței de muncă	188
6.6.6. Tendințe privind utilizarea resursei umane în agricultură	190
6.6.7. Direcții, căi și strategii privind utilizarea rațională a resursei umane și de creștere a productivității muncii în agricultură	192
Capitolul VII. EVOLUȚIA ISTORICĂ A STRUCTURILOR ȘI POLITICILOR AGRAR-RURALE ÎN ROMÂNIA DE LA ÎNCEPUTURI ȘI PÂNĂ LA ABOLIREA REGIMULUI TOTALITAR COMUNIST (1989)	195
7.1. Istoria structurilor agrare de la începuturi și până în epoca modernă (1864)	195
7.1.1. Proprietatea funciară și structurile agrare vechi	195
7.1.2. Proprietatea funciară și relațiile agrare în evul mediu	196
7.2. Reformele agrare din a doua jumătate a sec. XIX și prima jumătate a sec.XX, instrumente politice de modelare a structurilor de proprietate și de exploatare a pământului	197
7.2.1. Reforma agrară din anul 1864	197
7.2.2. Reforma agrară din anul 1921	198
7.2.3. Reforma agrară din anul 1945	199
7.3. Relații agrare și modalități de lucrare a pământului în România în a doua jumătate a sec.XIX și prima jumătate a sec.XX	200
7.4. Structurile agrare și agroalimentare în perioada regimului politic totalitar	202
7.4.1. Întreprinderile agricole de stat (I.A.S.)	202
7.4.2. Cooperativele agricole de producție (CAP)	203
7.4.3. Asociațiile economice intercooperatiste (AEI)	204
7.4.4. Stațiunile pentru mecanizarea agriculturii (S.M.A)	205
7.4.5. Agricultură privată în perioada regimului totalitar (1962-1989)	206
7.5. Serviciile pentru agricultură în perioada regimului totalitar	206
7.6. Structura administrativă a agriculturii socialiste	208
7.7. Valorificarea produselor agricole	209
7.8. Producția agricolă a României în perioada 1960-1989	211
7.8.1. Producția agricolă vegetală	211
7.8.2. Producția agricolă animală	215
Capitolul VIII. EFICIENȚA ECONOMICĂ ȘI RENTABILITATEA ÎN AGRICULTURĂ	217
8.1. Eficiența economică a agriculturii. Definiții și modalități de exprimare	217

8.1.1. Definiție și conținut. Locul agriculturii în eficiența economică globală	217
8.1.2. Criterii de analiză și clasificare a eficienței economice în agricultură	218
8.1.3. Indicatori de eficiență economică a producției agricole	220
8.2. Cheltuielile de producție în agricultură	222
8.2.1. Clasificarea cheltuielilor de producție în agricultură	223
8.2.2. Cheltuieli de producție specifice economiei de piață	225
8.3. Costurile de producție în agricultură	226
8.3.1. Cheltuieli și costuri de producție	226
8.3.2. Funcțiile și tipologia costurilor în agricultură	227
8.3.3. Dificultăți și tehnici metodologice specifice de calcul a costurilor de producție în agricultură	232
8.3.4. Cheltuielile și prețul mijloacelor de producție utilizate în agricultură	234
8.4. Rentabilitatea în agricultură și căile de creștere a acesteia	237
8.4.1. Eficiența economică și rentabilitatea în agricultură. Conținut și delimitări	237
8.4.2. Intensificarea tehnologică și rentabilitatea în agricultură	239
8.4.3. Rentabilitatea în agricultură	241
8.5. Veniturile agriculturii	242
8.5.1. Sursele veniturilor agricultorilor	242
8.5.2. Sursele de date privind evaluarea veniturilor agricultorilor	243
8.6. Eficiența energetică a agriculturii	244
8.6.1. Agricultură și consumul de energie	244
8.6.2. Analiza energetică a agriculturii	247
Capitolul IX. PIEȚE ARICOLE ȘI FILIERE AGROALIMENTARE	253
9.1. Definiția și structura piețelor	253
9.1.1. Structura piețelor după numărul de participanți la schimb.	253
9.1.2. Tipologia piețelor agricole	256
9.1.3. Evoluția istorică a tipologiei piețelor agroalimentare	258
9.1.4. Caracteristicile cererii și ofertei de produse agroalimentare	259
9.2. Funcțiile piețelor agricole și intervenționismul de stat asupra piețelor agricole	262
9.2.1. Funcțiile piețelor agricole	262
9.2.2. Intervenționismul de stat asupra piețelor agricole	262
9.3. Prețurile și piețele agricole	265
9.3.1. Definiția și particularitățile formării prețurilor în agricultură	265
9.3.2. Metode și tehnici de fundamentare a prețurilor în agricultură	266
9.3.3. Tipologia prețurilor în agricultură	266
9.3.4. Politici de preț aplicate în agricultură	270

9.3.5. Prețurile produselor agricole în perioada 1950-1989	271
9.3.6. Prețurile produselor agricole în perioada de tranziție	273
9.4. Strategii și politici agroalimentare în perioada de tranziție la economia de piață	274
9.4.1. Evoluția politicii de prețuri	275
9.4.2. Alte forme de intervenție și efectul lor asupra agriculturii	277
9.5. Piața financiară a agriculturii	278
9.5.1. Evoluția istorică a creditului în agricultură	279
9.5.2. Creditul agricol în perioada de tranziție la economia de piață	280
Capitolul X. STRATEGII ȘI POLITICI AGROALIMENTARE, INTEGRARE EUROPEANĂ, GLOBALIZARE	287
10.1. Începuturile și evoluția integrării economice europene	287
10.1.1. Premise istorice	287
10.1.2. Definiții și terminologie	288
10.1.3. Cronologia procesului de integrare europeană	289
10.2. Instituțiile de coordonare ale Uniunii Europene	292
10.3. Politica agricolă a Uniunii Europene	293
10.3.1. Politica Agricolă Comună PAC (1962-1992)	293
10.3.2. Reforma Politicii Agricole Comune din 1992, Mac Sharry	298
10.3.3. Efecte și consecințe ale reformei Mac Sharry (1992)	302
10.3.4. Agenda 2000	305
10.3.5. Politica Agricolă Comună în perioada 2004-2013	305
10.4. Negocierile de aderare a României la Uniunea Europeană - Capitolul 7, Agricultură	315
10.4.1. Producția vegetală	315
10.4.2. Producția animală	320
Capitolul XI. AGRICULTURA ROMÂNIEI ÎN TRANZIȚIE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ. INTEGRAREA EUROPEANĂ	323
11.1. Politica Agricolă Comună bază a integrării europene	323
11.2. Reforma agriculturii românești, premisă a integrării europene	325
11.2.1. Reforma resursei funciare	326
11.2.2. Reforma structurilor de exploatare	329
11.2.3. Reforma sistemelor de agricultură	333
11.2.4. Reforma sectoarelor din amonte și avalul agriculturii	339
11.3. Cooperare, asociere și integrare agroindustrială	345

11.3.1. Nașterea și evoluția mișcării cooperatiste în secolul XIX și prima a secolului XX	345
11.3.2. Structuri cooperatiste în România în prima jumătate a secolului XX	348
11.4. Cooperarea și cooperarea agricolă în prezent	349
11.4.1. Cooperarea agricolă în Europa Occidentală	349
11.4.2. Cooperarea agricolă în România	353
11.5. Organizarea profesională și interprofesională. Reprezentarea intereselor agricultorilor	355
Capitolul XII. DEZVOLTAREA RURALĂ ÎN ROMÂNIA	359
12.1. Tranziția de la agrar la rural	359
12.2. Spațiul rural. Concept, definire, structură, caracteristici	363
12.2.1. Definirea spațiului rural	363
12.2.2. Structura spațiului rural	365
12.2.3. Caracteristicile spațiului rural	366
12.3. Funcțiile spațiului rural	368
12.4. Dezvoltarea rurală componentă a dezvoltării umane	370
12.4.1. Tipologia regională după raportul rural/urban	370
12.4.2. Regionalizarea României și dezvoltarea rurală	371
12.4.3. Structura teritorial-administrativă a spațiului rural românesc	374
12.5. Starea actuală a spațiului rural românesc	375
12.5.1. Structura și gradul de echipare al locuințelor din mediul rural	375
12.5.2. Disparități regionale pe medii (urban/rural) privind dezvoltarea umană	377
12.6. Zona montană obiectiv al dezvoltării rurale	382
12.6.1. Pădurea principală resursă a zonei montane	382
12.6.2. Zona montană. Caracterizare socio-umană și ocupațională	385
12.7. Locul dezvoltării rurale în cadrul Politicii Agricole Comune PAC	387
12.7.1. Cronologia evoluției politicii de dezvoltare rurală în cadrul PAC (1992-2000)	389
12.7.2. Obiective, programe și surse de finanțare a dezvoltării rurale cuprinse în Agenda 2000	393
12.7.3. Dezvoltarea rurală și politica de mediu	395
12.8. Politica de dezvoltare rurală în contextul lărgirii la UE de la 15 la 25 și respectiv 27 de state	397
12.8.1. Strategia dezvoltării rurale în perioada 2007-2013	397

12.8.2. Susținerea financiară a politicii de dezvoltare rurală în perioada 2007-2013	400
12.9. Dezvoltarea rurală în România în perioada 2007-2013	401
12.9.1. Structurile agrare	402
12.9.2. Pregătirile finale de aderare la UE (1 ianuarie 2007)	404
Bibliografie	407

Introducere

Economia rurală și Managementul în agricultură înlocuiesc nu numai cu numele disciplinele echivalente din perioada economiei de plan, *Economia agrară* și respectiv *Organizarea și conducerea întreprinderilor agricole*.

Timp de patru decenii (1950-1990), agricultura a fost organizată și condusă la toate nivelurile, cât și structural după principiile economiei planificate excesiv centralizată. La începutul fiecărui an apărea *Legea planului unic* în care pentru agricultură erau prevăzute: structura culturilor, efectivele de animale, randamentele, producția totală vegetală și animală, costurile de producție, prețurile, vânzarea producției – obligatoriu unităților comerciale ale statului, nivelul de retribuire a muncii, tot, tot.

Aceasta era de fapt politica Partidului Comunist în domeniul agriculturii, iar întreg personalul începând de la ministru la ultimul lucrător avea doar datoria de a îndeplini planul, adică legea fără nici o libertate reală de decizie.

Vom mai adăuga că întreg acest sistem de organizare și conducere a agriculturii a păstrat până în ultimii ani amprenta modelului fostei URSS cu cele două tipuri de unități agricole de bază *colhoz* – gospodărie colectivă (mai târziu impropriu denumită cooperativă) și *sovhoz* (mai târziu întreprindere agricolă de stat).

Tranziția la economia de piață este tot o decizie politică, în plan istoric o revenire la sistemul economic anterior celui de al doilea război mondial dar nu fără influențe de data aceasta dinspre vestul continentului european.

În rest categoriile economice - resurse (pământ, capital, muncă) sau noțiunile specifice precum: venituri, costuri, profit, productivitate, își păstrează propriul înțeles și aceleași funcții.

În plan didactic lucrarea cuprinde întreaga tematică a disciplinei care se predă la universitățile de profil din România: București, Cluj, Iași, Timișoara. În plus autorii consideră oportun să prezinte în primul rând studenților dar și unui public mai larg, specialiștilor în domeniu și nu numai

o viziune istorică privind evoluția gândirii economice agrare atât în România cât și pe plan internațional.

Redactat în 2011, cursul cuprinde date statistice, comentează în viziunea proprie a autorilor ultimele informații și documente privind organizarea, conducerea, precum și elemente de perspectivă în domeniu.

Structura lucrării este concepută dinamic, în evoluție istorică, materialul fiind grupat în trei părți distincte:

- a) Perioada istorică în care conceptul de economie agrară evoluează temporal și spațial în funcție de tipul de economie globală, de zona geografică și nu în ultimul rând în funcție de regimul politic (de la începuturi și până la sfârșitul celui de al doilea război mondial);
- b) Perioada economiei planificate având la bază doctrina marxistă pe baza căreia au fost instituite modelele economice importate din fosta URSS (1945-1989).
- c) Perioada de tranziție la economia de piață practică înainte de cel de-al doilea război mondial, dar cu adaptările, oportunitățile, dar și restricțiile impuse de politica agricolă a Uniunii Europene și de adâncirea procesului de globalizare a economiei.

Cursul se adresează în primul rând studenților de la specializările agricultură și horticultură, respectiv viitorilor ingineri agronomi și horticultori.

Autorii consideră oportună abordarea istorică, introducerea a numeroase note de subsol menite să lărgescă orizontul cunoașterii fenomenului rural-agrar.

Firește ca orice demers de acest gen, cursul este susceptibil de îmbunătățiri, actualizări, observații de care autorii vor ține seama la următoarele ediții.

În încheiere, autorii aduc mulțumirile lor Asociației *APIS TOMITANA DACICA* pentru sprijinul financiar acordat.

Autorii,